

ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՆՇԱՆԻ ՎԱՆՈՒՑ ՍԵՐԱՍՏԻՈՑ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յաղագս Դիտողութեան Տեառն Անտիայ,
Սահակայ, եւ Աստուածաստոյ Արհի-նպիս-
կողոսսաց եւ վասն Երեսնակութեանց ոմանց
Սերաստացոց 'ի Կոստանդնուպոլիս

Յետ վաղճանի Մելքիսեդէկ Գ. Արք-
եպոսն քաղաքիս Սերաստոյ, նստաւ 'ի
տեղի նորին՝ Անանիա Արքեպոս. Սերաս-
տացի, այր խոնարհագնաց եւ առաքինի
վարուք: Յաւուրս սորա եղև առանձին
Առաջնորդ Ս. Հրեշտակապետի վանիցն՝
Յակոբ Վրդպոս. Առանցքի, աշակերտ Մել-
քիսեդէկ Գ. Արքեպոս. ի. Նստէր եւ յա-
ւուրս յայտոսիկ 'ի Ս. Անապատի վանս
այլ ոմն՝ Անանիա Վրդպոս. ուրոյն Առաջ-
նորդութեամբ (Աւանդի 'ի ծերոց), Կացեալ
յԱռաջնորդութեան Քաղաքիս Տեառն Ա.
նանիա Արքեպոս. ի ամա իբրև երկոտառան
ժամանեալ եհաս յաւուրս ձերութեան: Եւ
եղև զի եկն 'ի քաղաքս ընդ այն ժամա-
նակս գործով ժողովարարութեան՝ Սահակ
անուն վրդպոս. ոմն Կեսարացի, որ գալով
այր ճռառմախօս եւ համոզարան յանկոյց
առ ինքն զսիրտ մեծամեծաց քաղաքիս,
սրբ եւ բազմակնիք զրութեամբ գիմեցին
առ Պատրիարքն Կ. Պոլսոյ Մատթէոս
Արքեպոս. եւ հանցուցեալ զնա առին հրա-
ման Արքունական եւ զԿոնդակ Պատրիար-
քական յանուն Սահակայ, նստուցին զնա
յԱթոռ Առաջնորդութեան Քաղաքիս: Եւ
եկեալ Անանիա Եպոս. ի՝ յԱտեան մեծի Ե-
կեղեցւոյս, յետ բազում ողջամիտ քարո-

զութեանց՝ հարցց ժողովուրդն երիցս
անգամ թէ զվասն է՞ր եւ քակս որպիսի՞
յանցանաց զրկեցիք զիս 'ի Տեսչութենէն
եւ ո՛չ ոք ետ նմա պատասխանի՝ զի չու-
նէր ինչ, բայց եթէ ո՛չ աւտեր եւ ո՛չ
բժպեր ընդ նոսա եւ ապա առաց. Վայդ-
պէս լուռ մնառջիքս եւ եկեալ զնաց այլ
ուր, եւ Սահակ Կեսարացի կացեալ յԱթոռ
ամա իբրև աթոռ. Կողովակեաց ժողովուրդն
բոս արժանւոյն եւ ժողովեալ զանօթս ե-
կեղեցւոյն եւ թողեալ բազում պարտս
զնա՛ց ո՛ւր եւ կամեցաւ ինքն (ԹՃԻԹ =
1680). Եւ ո՛չ ոք առաց նմա ինչ, կար-
ծելով թէ Գործ առնուա, վասն որոյ
լուռ կացին եւ մնացին ըստ բանի Անանիա
Եպոս. ին, եւ Սր. Տոսնա մնաց թափուր
յընչից եւ 'ի Տեսչաց, անկեալ 'ի ներքոյ
յոլով առկոսաւոր պարտուց, Ապա յետ
քանի մի ամաց օթափեալ 'ի թմրութենէ
տխմարութեան եւ 'ի մի խորհուրդ միտ-
բանութեան ժողովեալ քահանայից եւ իշ-
խանաց Վիճակիս, համալուռն հաւանու-
թեամբ ընտրեցին եւ եղին Տեսչու Սե-
րաստոյ 'ի վանս Ս. Նշան զայրն ան-
ուանի Աստուածաբան Եպոս. Սերաստացի՝
Թմիւռկ Կոչեցեալ (ԹՃԾ = 1701). Սա 'ի
չորրորդ ամի Տեսչութեան իւրոյ, ժո-
ղովեաց առ ինքն զգլխաւորս Ազգիս մե-
րոյ, զԱռաջնորդն Ս. Հրեշտակապետի
զԱճառուր Վրդպոս., զՅակոբ Վրդպոս.
Ս. Անապատի, զԱռաջերէց Քահանայս ըզ-
Տէր Յովսէփ եւ զՏէր Դաւիթ, եւ զայլ իշ-
խանսն, եւ խորհուրդ արար ընդ նոսա
վասն նորոգութեան Սրբոյ Եկեղեցւոյս:

Հայոց Ձիւն (≈ 1478) . . . — Յուլիան
Ձեռ. Արմաշի վանքին, 1962, Վեներաբլ,
թջ 329:

Արք. վերագրեալ առեւալներուն հա-
մաճայն, Յովակիմ Կ. Պոլսոյ արքեպիս-
կոպոս է 1438—1447, Ապա կու գայ քառն-
եակ մը տարիներու, անորոշ չըլլան մը:

Կ. Պոլսոյ վիճակին Հայրապետն է Մար-
տիրոս Եպիսկոպոս՝ 1459 ին. Յովակիմ
Եպիսկոպոս իբրև Կ. Պոլսոյ վիճակին հո-
գեւոր պետ ընդունուած է 1461 ին եւ մնա-
ցած այդ պաշտօնին վրայ մինչև 1478,
երբ իրեն կը յաջորդէ Նիկողայոս Եպիս-
կոպոս:

Ն. ԱՐԲ. ԾՈՎԱԿԱՆ

որ յԱնուն ամենօրնհալ Ս. Ածածնի կառուցեալ է 'ի Մայրաքաղաքի Սերաստիա՝ յորում ամենեքին միակամ հաւանութեամբ և մեծաճիգ ջանիւ փութացեալ հաճեցուցին զմեծամեծս աշխարհաց Գաղաթիս, և 'ի ձեռն նոցա զՔրիշտն. և առեալ զհրամանագիր 'ի 13 Օգոստոսի, սկսան նորոգել, շինել, զարդարել ըզհնացեալ, զփտեալ և զխախտեալ տեղիս Սրբոյ եկեղեցւոյս. և աւարտեալ զշինուածն արարին մեծաանդէս նաւակառիս 'ի փառս Աստուծոյ և 'ի պատիւ Սրբուհւոյ Կոնստն Մարիամու (ՌՃՄԴ = 1705, Կոնստն և Տումար): Եւ երբից ամաց եղև 'ի քաղաքիս սաստիկ ժամառախտ և մահաբաժամ. և մեռալ անթիւ անձինք 'ի քրիստոնէից և յաշխարհաց և ապա զօրութեամբ սքանչելւարեալ Ս. Նշանի՝ Կենաց Փայտի, և շնորհիւ գերազոյն սրբոց մասանցն բարձաւ մահն այն (Պատմ. Վ ՌՃՄԹ = 1710): Եւ աւելոր յայտոսիկ նախառնեցաւ 'ի Կ. Պոլիս Աստուածատուր ոմն Սեբաստացի, որ էր որդի Անեղուկեան Պաղատաարի և Թուրքմանայ, և ուսեալ զարուեստ ոսկեգործութեան՝ մտեալ էր 'ի կարգ աշխարհի: Եւ եղև զի սակս վաճառականութեան չոգաւ 'ի Կ. Պոլիս և իբրև հնա 'ի Ղալաթիա՝ ոմանք յաշխարհաց տեսեալ զնա ժպտիւ ասին ցնա շայր դու յո՞ր Աղգէ իցեա, և նա ասաց. Գրիստոնեայ եմ և յԱղգէն Հայոց. ասին ցնա. շապա վասն է՞ր գրեցեալ ես հնա գերթ՝ որ վայել է Տաճկի, ասաց Սուրբն, վասն զի եմ ճանապարհէ եկած եմ: Եւ այն ժամ կրճտեալ զատամուծն իւրեանց 'ի վերայ սրբոյն, և գրու առեալ միմեանց տարան զսուրբն առ դատաւորն և կացուցին վկայս ստախոսս՝ յասել թէ՛ լուաք զդմանէ լինել ընդ օրինօք մերովք և 'ի հարցանել դատաւորին, ասաց սուրբն. չես քրիստոնեայ եմ և ծառայ Գոթի, և նոքա տառարանութեամբ հաւանեցուցին զԴատաւորն և նա ետ արկանել զնա 'ի բանտ, և պնդել զտես նորա 'ի կոճեղս և նկղել զի ուրասցի զԳոթ. Եւ 'ի վաղիւն տարան զնա առ փոխարքայն և նա բազում ողորմանք և խոստմամբ ընչից և պետական իշխանութեան, ջանաց հաւանեցուցանել զնա և մէկ կարաց, վասն

որոյ ետ արկանել զնա՝ ի բանտ, ուր եկաց զաւուրս 32 կրելով դառն կտուանս չարչարանաց, և ապա իջուցին զնա 'ի կողմն մանապարտից և հանապազօր առնէին առաջի դատաւորին և հարցանէին թէ չուրանա՞յ զԳոթ. և նա անվեհեր դաւանէր զԳոթ. Աստուած և յետ վեց աւուրց ետուն վճիռ զնմանէ զի գլխատեսցի և առեալ դահնապետն տարաւ զնա 'ի տեղի վատարման: Էր և 'ի բանտին այր ոմն՝ Անտոն անուն որ էր նոյնպէս Սեբաստացի, որ ոպանեալ էր այր մի և 'ի մտի ունէր ուրանալ զԳոթ. Եթէ ոչ կարոացի փրկիլ. Իսկ սուրբն յորդորական ըսնիւք ասէ ցնա. չես եղէց քեզ երաշխաւոր յԱտենին Գոթի՞ զի մ'չ կարնչիս, միայն վասն հաւատոյից յայրն յո՛չ ուրանալ զԳոթ. և եկին 'ի տեղի ոպանման, հառաչեաց սուրբն և ասաց դահնապետին, նախ ոպան զգա, զի կարծեաց թէ յետ այնր հաւանի սուրբն կամաց նոցա, զայս արար, զի մի տեսցէ զգլխատուոմն իւր և երկուացեալ ուրասցի զԳոթ. ապա ասաց օրն. հա՛տ և զգլուխ իմ, և դահնապետն յետ բազմիցս ջանալոյ դարձուցանել զնա 'ի հաւատոյն Գոթի, իբրև ետես եթէ ոչ հաւանի, ետ գլխատել և զնա, և հաւատացեալք տընեալ կաշառս առին զմարմինս և եղին 'ի պատշաճաւոր տեղուք, յորմէ բազում նշանք քովկութեան լինին և տօնեցին 'ի Կ. Պոլիս զՏոն Ածատոյն նահատակին 'ի փառս Գոթի Այ. մերոյ 'ի 13 Դեկտեմբերի ՌՃՄԹ = 1710: 'ի սմին ժամանակի յորով յիշատակու եղին 'ի վասն Սրբոյ Նշանի՝ մեծափոյթ ջանիւք և աշխատութեամբ Ածատուր Արքեպս. թմբուկ կոչեցելոյ. որ ցանկայր որչափ հնար ինչ իցէ ընուլ զպակասութիւն Ս. Մենաստանիս, և յորդորէր զտղովուրդն, որք և ամենեքին փութային 'ի նոյն: Որպէս 'ի Կ. Պոլիս եղեալ Սեբաստացի մերազնեայք թէ բնիկք և թէ հիւրք, հանգանակութեամբ զոգորս մուրիւնս հաւաքեալ այլ և այլ թոնկագին յիշատակս յղեցին 'ի Սբ. Մենաստանն (ՌՃՎԳ = 1714 — Կոնստն-Տումար), ասան (ՌՃՎԳ = 1714 — Կոնստն-Տումար), յոր գերազոյն հանդիսացան վարպետայք յորի արհեստաւորաց՝ որք էին 81 անձինք, որք ետուն շինել ջան մի արծաթ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԵՒ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ ՄԵՐ ԵՒ ՔՈՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԵՒ ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ԱՒԱՆԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոգեգալուսեան յաջորդող հինգերորդ եռօրեանկի Հինգշաբթի օրը կը յիշատակուին մեր երէց Թարգմանիչները՝ Սահակ և Մեսրոպ (շանգուգական զոյգը)՝ Դուրեան Պատրիարքի սրամիտ որակաւումով։ Ձենք գիտեր թէ ինչո՞ւ և ինչպէ՞ս հրամայուած այս տօնին համար յատկացուած է Շարաթէն տարբեր օր մը։ Ունի իր նախատեսակը, ինչպէս նաև Տօն ազգային բացատրութիւնը։ Մայր Հայրենիքի մէջ տօնը կը հանդիսաւորուի գէպի Օշական գիւղ՝ Ս. Մեսրոպի հանգստարանը կատարուած ուխտադնացութեամբ։ Երեսուցէի մէջ ասանք այդ օր հոգեհանգիստ կը կատարուէր հայ մաքի Եղատակաւոր մշակներու հոգիներուն համար, Ս. Մեսրոպ հայերէն տառերու գիւտով Հայ Մշակոյթի հիմնադիրը ըլլալուն։

Շարաթ տօնը Մբողմ՝ Տրդատայ բուզաւորին մերոյ եւ Աբխէն օհկնոցն եւ Խոսրովիդիսոյն։ Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ պետական կրօնը հռչակող վեհապետին հետ իր տիկնոջն ու ջրովը յիշատակութիւնը հասկնալի է ինքնին։

Կիրակի տօն է Գիւթի Տփոյ Ս. Աստուածածնի։ Նկատելի է որ Կաթողիկոսեր, որոնց մօտ այնքան բազմաթիւ են Տիրաւոր հուշիւրուած տօները, չունին այս ինչպէս նաև Գիւթ Գօտուայ տօնը։ Մինչ Թոյներ, որոնք կը Նշեն զայն 2/15 Յուլիան, ոչ մէկ հանդիսութիւն ունին հոս այդ օր։ Մերոնք, ինչպէս Սուրբ Կոյսին նուիրուած միւս տօները, այս նա կը հանդիսաւորեն Գեթսեմանի Ս. Աստուածածնայ Տաճարին մէջ, Տրիամօր Ս. Գեղեղմանին վրայ մատուցուած Ս. Պատարագով, ի ներկայութեան եպիսկոպոսով մը գլխաւորուած Միաբանութեան և Ժառանգաւոր գաղիւններու։

Երկուշաբթի տօն է Կալիստոսոսի եւ Կիսկոպոսի եւ Բառասուցն եւ իճն վկայիցն եւ Ղուկիսիսոսի Բառասուցն։ Կալիստոս տօնի յիշատակը Թոյնք կը տօնեն Սեպտ. 27ին (10 Հոկտ.), իր ընկերներով միասին։ Ղուկիսիսոս, զոր տօնը տխրամբ կը գրեն Ղուկիսիսոս, քահանայ մըն է և ոչ թէ Քրիստոսի կողք աչգով խոցող Հռովմայեցի հարկւրագետը։

Մեծ և պատուական երկոստասն կանթեղօք և եգին յիշատակ 'ի Ս. Վանս, և գի մի գուցէ վնասեցի կամ վաճառեցի յանիւնց՝ արանց՝ փոփոքեցան թողուլ զայն յեկեղեցու Ս. Աճածնայ Գաղաքիս, որ մինչեւ ցայժմ կայ և մնայ։ Ունէին սոքա 'ի Ս. Վանս և 40 կանթեղ՝ արծաթեայ, որպէս ցուցանէ 81 անձանց ստորագրեալ գիր կոնդակին։ Բայց այժմ և ոչ մին երեւի։ Ասին և արտ մի վասն իւղի կանթեղացո 200 գահեկանի։ և եգին յիշատակ 'ի Ս. Վանս, որ է հանգէպ Մեհաւասանիս յարեմոյց կուէ՝ մերձ լուսառաքելն՝ որ ցարդ կայ և մնայ։ Յաւուրս

յայտոսիկ (Ռձկն = 1715) հրդեհ մեծ անկաւ 'ի քաղաքիս և զմեծ մասն կրպակաց Շուկային այրեցաւ 'ի 15 փետրուար։ Յայժմ ամի եկն և կարկուտ սաստիկ և մեծամեծ 'ի 14 Յունիսի, և եւար զարտօրայս և զմառս 'ի բազում տեղիս, Կեցեալ յԱթոռ Առաջնորդութեան Աստուածաբայ Արքեպս.ին թմբուկ կոչեցելոյ ամս իբրեւ 20 և ամիսս ինչ, և ժամանեալ զրաւ կենդան փոխեցաւ առ Քրիստոս և թաղեցաւ 'ի Ս. Մնաստանիս առաջի դրան մեծի եկեղեցւոյն, 'ի 14 Յուլիանի ՌձՀԱ (= 1722)։